

Type of article (promotional article)

Explaining the strategies for achieving Islamic urban planning patterns in the design of urban public spaces (Case study of Aligudarz city)

Mohammad Behzadpour*: Assistant Professor, Department of Architectural Engineering, Hashtgerd Branch, Islamic Azad University, Hashtgerd, Iran
Details

Mehdi Khakzand: Associate Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran

Seyed Mohammad Reza Mousavi: PhD Student in Architectural Engineering, Tafresh Mathematics Branch, Islamic Azad University, Tafresh, Iran

Article Info

Received: 26/1/2025

Accepted: 4/3/2025

PP:1-18

Keywords:

Islamic urban planning, urban pattern, public space, urban space

Abstract

In this study, the aim is to explain the strategies for achieving Islamic urban planning patterns in the design of urban public spaces. The method of this research is descriptive-analytical and quantitative. The target population includes 290 residents of public spaces in Aligudarz city, calculated using the Cochran formula as the sample size, and the samples were selected using the simple random method. SPSS software and mean, correlation, and multivariate linear regression tests were used to analyze the data. Considering the importance of public spaces in creating social and cultural identity, it seems necessary to examine the principles and characteristics of Islamic urban planning. This study, while examining the history and theoretical foundations of Islamic urban planning, analyzes successful patterns in Islamic countries and their impact on the design of public spaces. In this regard, key factors such as social interactions, respect for the human scale, and attention to the environment are examined as fundamental principles in the design of Islamic public spaces. Also, solutions are presented for integrating these principles into the modern urban design process. The results, according to other researchers and scholars, show that by utilizing the principles of Islamic urban planning, more efficient, sustainable, and culturally rich public spaces can be created that help improve the quality of life of citizens. In recent years, attention to Islamic urban planning patterns and their impact on the design of urban public spaces has increased. This review article examines the strategies for achieving these patterns. By considering the fundamental principles of Islamic urban planning, such as harmony with the environment, attention to social and cultural needs, and emphasis on human interactions, it is possible to achieve the design of efficient and meaningful public spaces.

Citation: Behzadpour, M, Khakzand, M, Mousavi, SM. (2024). Explaining the strategies for achieving Islamic urban planning patterns in the design of urban public spaces (Case study of Aligudarz city). *Journal of Architecture and Humanistic Environments*, 1 (1), 1-18.

Extended Abstract

Introduction

In the public spaces of today's cities, the presence of Islamic urban planning patterns can be effective in improving the quality of the environment. Islamic urban planning, as a comprehensive and balanced approach to the design of urban spaces, has always sought to create a balance between human needs and environmental principles (Bahrani, 2020, p. 45). This approach pays attention not only to the physical and appearance aspects of public spaces, but also to the social, cultural and spiritual dimensions. In today's world, with the increase in population and rapid social changes, the need to design public spaces that respond to the needs of society is felt more than ever. Public spaces, as points for social and cultural interactions, play a key role in shaping urban identity and strengthening social bonds (Seymour, 2019, p. 8). In this regard, Islamic urban planning patterns can be used as a source of inspiration for the design of these spaces. Principles such as respect for the environment, emphasis on human interactions, and the creation of spiritual spaces can help improve the quality of urban life and promote a sense of social belonging (Elshater, 2022, p. 3). Therefore, residents of public spaces in Aligudarz city in several neighborhoods and streets are analyzed as study sites for statistical data. Given the challenges in the design of public spaces, including lack of attention to the real needs of society and lack of cultural identity, research on solutions to achieve Islamic urban planning patterns is of particular importance (Mohammad, A., & Zain, 2023, p. 8)

Methodology

In this research, it was necessary to examine and explore the mental world of the actors. The present research is an applied research and was conducted using a descriptive-analytical method using indicators of the presence of citizens in public spaces in Aligudarz city. The method of collecting information was the library method, questionnaires and existing articles in this field, and the study of books, magazines, theses and consultations with experts. The research method is descriptive-analytical, considering the nature of the subject, objectives, method of collecting information and basically the structure and organization of the research.

Results and discussion

The challenges in the design of public spaces should also be considered. Many public spaces in Iranian cities face problems such as lack of facilities, lack of security, and lack of attractiveness due to lack of attention to Islamic design principles and social needs. These challenges can prevent the optimal use of public spaces and lead to a decrease in the quality of urban life. Therefore, there is a need for more research and the creation of practical solutions to improve the quality of public spaces. Finally, it can be said that the design of public spaces based on Islamic urban planning principles can help improve the quality of urban life and promote a sense of social belonging. Given the importance of public spaces in shaping urban identity and strengthening social bonds, it is essential to pay attention to Islamic principles in the design of these spaces. This approach can lead to the creation of a sustainable space that is appropriate to the cultural and social needs of citizens and ultimately contribute to sustainable urban development.

نوع مقاله (علمی-ترویجی)

تبیین راهکارهای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی در طراحی فضاهای عمومی شهری (مورد مطالعه شهرستان الیگودرز)

محمد بهزادپور*: استادیار، گروه مهندسی معماری، واحد هشتگرد، دانشگاه آزاد اسلامی، هشتگرد، ایران

مهدی خاک زند: دانشیار گروه معماری و شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران

سیدمحمد رضا موسوی: دانشجوی دکتری مهندسی معماری، واحد حسابی تفرش، دانشگاه آزاد اسلامی، تفرش، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۴

شماره صفحات: ۱-۱۸

در این پژوهش هدف تبیین راهکارهای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی در طراحی فضاهای عمومی شهری است. روش این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی و روش کمی می باشد، جامعه مورد هدف شامل ۲۹۰ نفر از باشندگان فضاهای عمومی شهرستان الیگودرز با استفاده از فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه محاسبه شده و نمونه ها با استفاده از روش تصادفی ساده، انتخاب گردید، برای تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و آزمون های میانگین، همبستگی و رگرسیون چندمتغیره. خطی استفاده شد. با توجه به اهمیت فضاهای عمومی در ایجاد هویت اجتماعی و فرهنگی، بررسی اصول و ویژگی های شهرسازی اسلامی ضروری به نظر می رسد. این تحقیق ضمن بررسی تاریخچه و مبانی نظری شهرسازی اسلامی، به تحلیل الگوهای موفق در کشورهای اسلامی و تأثیر آنها بر طراحی فضاهای عمومی می پردازد. در این راستا، عوامل کلیدی نظیر تعاملات اجتماعی، احترام به مقیاس انسانی، و توجه به محیط زیست به عنوان اصول بنیادین در طراحی فضاهای عمومی اسلامی مورد بررسی قرار می گیرند. همچنین، راهکارهایی برای ادغام این اصول در فرآیند طراحی شهری مدرن ارائه می شود. نتایج طبق نظرات سایر پژوهشگران و محققان نشان می دهد که با بهره گیری از اصول شهرسازی اسلامی، می توان فضاهای عمومی کارآمدتر، پایدارتر و با هویت فرهنگی غنی تری ایجاد کرد که به ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان کمک می کند. در سال های اخیر، توجه به الگوهای شهرسازی اسلامی و تأثیر آن بر طراحی فضاهای عمومی شهری افزایش یافته است. این مقاله مروری به بررسی راهکارهای دستیابی به این الگوها می پردازد. با توجه به اصول بنیادین شهرسازی اسلامی، نظیر هماهنگی با محیط، توجه به نیازهای اجتماعی و فرهنگی، و تأکید بر تعاملات انسانی، می توان به طراحی فضاهای عمومی کارآمد و معنادار دست یافت.

واژگان کلیدی:

شهرسازی اسلامی، الگوی
شهری، فضای عمومی، فضای
شهری

استناد: بهزادپور، محمد، خاک زند، مهدی و موسوی، سیدمحمد رضا (۱۴۰۳). تبیین راهکارهای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی در طراحی فضاهای عمومی شهری (مورد مطالعه شهرستان الیگودرز). فصلنامه معماری و محیط‌های انسان محور، ۱ (۱)، ۱-۱۸.

مقدمه

شهرسازی اسلامی به عنوان یک رویکرد جامع و متعادل در طراحی فضاهای شهری، همواره به دنبال ایجاد تعادل میان نیازهای انسانی و اصول زیست محیطی بوده است (Bahrani, 2020). این رویکرد نه تنها به جنبه‌های فیزیکی و ظاهری فضاهای عمومی توجه می‌کند، بلکه به ابعاد اجتماعی، فرهنگی و معنوی نیز اهمیت می‌دهد. در دنیای امروز، با افزایش جمعیت و تغییرات سریع اجتماعی، نیاز به طراحی فضاهای عمومی که پاسخگوی نیازهای جامعه باشد، بیش از پیش احساس می‌شود. فضاهای عمومی، به عنوان نقاطی برای تعاملات اجتماعی و فرهنگی، نقش کلیدی در شکل‌دهی به هویت شهری و تقویت پیوندهای اجتماعی دارند (Seymour, 2019). در این راستا، الگوهای شهرسازی اسلامی می‌توانند به عنوان یک منبع الهام‌بخش برای طراحی این فضاها مورد استفاده قرار گیرند. اصولی مانند احترام به محیط زیست، تأکید بر تعاملات انسانی و ایجاد فضاهای معنوی، می‌توانند به بهبود کیفیت زندگی شهری و ارتقای احساس تعلق اجتماعی کمک کنند (Elshater, 2022). لذا باشندگان فضاهای عمومی شهرستان الیگودرز در چند محله و خیابان به عنوان محل مورد مطالعه جهت داده‌های آماری مورد تحلیل قرار می‌گیرند.

با توجه به چالش‌های موجود در طراحی فضاهای عمومی، از جمله عدم توجه به نیازهای واقعی جامعه و فقدان هویت فرهنگی، پژوهش در زمینه راهکارهای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند (Mohammad & Zain, 2023). این مقاله به بررسی این راهکارها می‌پردازد و تلاش دارد تا با ارائه نمونه‌های عملی و تحلیل چالش‌ها، به توسعه فضاهای عمومی پایدار و معنادار در شهرهای اسلامی کمک کند.

اهداف پژوهش

هدف کلی، انجام پژوهش با هدف تبیین راهکارهای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی در طراحی فضاهای عمومی شهری مورد بحث است.

پیشینه پژوهش

پیشینه پژوهش در زمینه الگوهای شهرسازی اسلامی و طراحی فضاهای عمومی نشان می‌دهد که این حوزه دارای مبانی نظری و عملی قوی است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که طراحی فضاهای عمومی بر اساس اصول اسلامی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهری و ارتقای احساس تعلق اجتماعی کمک کند. با این حال، نیاز به پژوهش‌های بیشتر در این زمینه احساس می‌شود تا بتوان به شناسایی و تحلیل الگوهای موفق و چالش‌های موجود در طراحی فضاهای عمومی پرداخت.

پژوهش‌های داخلی

تحقیقات داخلی نشان می‌دهند که طراحی فضاهای عمومی بر اساس اصول شهرسازی اسلامی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهری کمک کند. به عنوان مثال، پژوهش‌های انجام شده توسط حسینی (۱۴۰۰) نشان می‌دهد که فضاهای عمومی طراحی شده بر اساس اصول اسلامی، احساس تعلق و هویت اجتماعی را در شهروندان تقویت می‌کند.

حسینی (۱۴۰۰) در پژوهش خود به بررسی تأثیر طراحی فضاهای عمومی بر اساس اصول شهرسازی اسلامی پرداخته است. او به تحلیل نمونه‌های موفق در شهرهای ایرانی و تأثیر آن‌ها بر تعاملات اجتماعی و هویت فرهنگی پرداخته و نتیجه‌گیری کرده است که طراحی مناسب فضاهای عمومی می‌تواند به تقویت پیوندهای اجتماعی و فرهنگی کمک کند.

یوسفی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهش خود به بررسی چالش‌ها و فرصت‌های موجود در طراحی فضاهای عمومی بر اساس اصول اسلامی می‌پردازد. یوسفی و همکاران به تحلیل نمونه‌های ناموفق و چالش‌های موجود در این زمینه پرداخته و پیشنهادهایی برای بهبود کیفیت فضاهای عمومی ارائه داده‌اند.

جدول ۱ دیدگاه صاحب نظران شهرسازی اسلامی (نگارندگان، ۱۴۰۳)

صاحب نظر	نظر یا دیدگاه	توضیحات
حسن فتحی	شهرسازی اسلامی بر پایه‌ی انسجام اجتماعی و دینی بنا شده است.	تاکید بر اهمیت مسجد به عنوان مرکز شهر و تأثیر آن بر طراحی اجتماعی و فرهنگی شهر.
کریم پورحسین	شهرسازی اسلامی یک ساختار پیچیده با توجه به اقلیم، فرهنگ و تاریخ است.	طراحی شهری باید با شرایط اقلیمی و نیازهای اجتماعی هماهنگ باشد و از هویت فرهنگی و تاریخی هر منطقه پیروی کند.
ابوالحسن معصومی	توجه به تعادل میان شهر و طبیعت از ویژگی‌های اصلی شهرسازی اسلامی است.	در شهرسازی اسلامی، رابطه انسان با طبیعت و محیط زیست باید حفظ شود و منابع طبیعی به‌طور بهینه استفاده شوند.
محمد کرم‌اللهی	طراحی شهری باید موجب ایجاد فضاهایی برای تعامل اجتماعی و معنوی باشد.	ایجاد فضاهای عمومی نظیر میادین و کوچه‌های باریک برای تسهیل ارتباطات اجتماعی و حفظ حریم خصوصی.
پرویز هادی	توجه به سادگی و توازن در طراحی فضاهای شهری مهم است.	طراحی فضاهای شهری باید ساده، متعادل و متناسب با نیازهای انسانی و اجتماعی باشد، بدون تزئینات غیرضروری.

پژوهش‌های خارجی

در این مقاله، رشید (۲۰۱۸) به بررسی اصول شهرسازی اسلامی و تأثیر آن بر طراحی فضاهای عمومی در کشورهای اسلامی پرداخته است. او به تحلیل نمونه‌های موفق و چالش‌های موجود در این حوزه می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که توجه به اصول اسلامی در طراحی فضاهای عمومی می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی کمک کند.

در مقاله خان (۲۰۲۰)، در پژوهش خود به بررسی رابطه بین فضاهای عمومی و هویت فرهنگی در شهرهای اسلامی پرداخته است. او به تحلیل تأثیر طراحی فضاهای عمومی بر تقویت هویت اجتماعی و فرهنگی پرداخته و نتیجه‌گیری کرده است که فضاهای عمومی باید به گونه‌ای طراحی شوند که احساس تعلق و هویت اجتماعی را در شهروندان تقویت کنند.

روش پژوهش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات

شناخت روش تحقیق در راستای پاسخ به سئوالات اصلی همراه با آزمون فرضیه‌های پژوهش حاضر ضروری است. منظور از روش تحقیق، جستجوی راهبردهای لازم و همراه با آن شناسایی ابزار و روش بکارگیری آن ابزار در هر راهبرد است که این مرحله با توجه به بررسی پژوهش‌های پیشین در این حیطه انجام می‌گیرد. در این تحقیق لازم شد که دنیای ذهنی کنشگران مورد بررسی و اکتشاف قرار بگیرد. پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی است و به روش توصیفی-تحلیلی با استفاده از شاخص‌های حضور شهروندان فضاهای عمومی شهرستان الیگودرز انجام شده است. روش گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و پرسشنامه و مقالات موجود در این زمینه و مطالعه‌ی کتب و مجلات و پایان‌نامه‌ها و مشاوره با افراد صاحب نظر استفاده شده است. روش انجام پژوهش با توجه به ماهیت موضوع، اهداف، شیوه گردآوری اطلاعات و اساساً ساختار و سازمان تحقیق، توصیفی-تحلیلی است.

مفاهیم نظری پژوهش

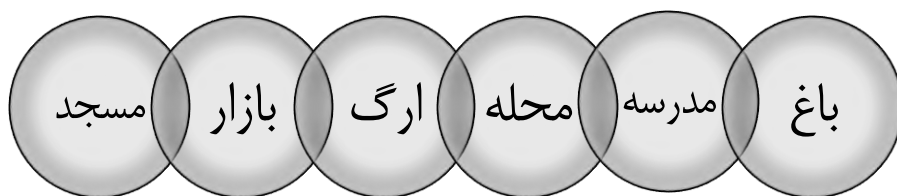
شهرسازی اسلامی به عنوان یک رویکرد جامع و متعادل در طراحی فضاهای شهری، بر اصول و ارزش‌های اسلامی تأکید دارد. این رویکرد به دنبال ایجاد فضایی است که نه تنها نیازهای مادی انسان‌ها را برآورده کند بلکه به ابعاد معنوی و اجتماعی نیز توجه داشته باشد. در این راستا، فضاهای عمومی به عنوان نقاطی برای تعاملات اجتماعی و فرهنگی، نقش کلیدی در شکل‌دهی به هویت شهری و تقویت پیوندهای اجتماعی ایفا می‌کنند. در این بخش، به بررسی مفاهیم نظری و ادبیات پژوهش در این زمینه خواهیم پرداخت.

جدول ۲ اصول شهرسازی اسلامی براساس واقع‌گرایی اسلامی (نگارندگان، ۱۴۰۳)

ردیف	ابعاد شهرسازی اسلامی	اصول شهرسازی بر اساس واقع‌گرایی اسلامی
۱	مبانی معرفتی	شهر واقعیتی است واحد و مستقل از معرفت انسان به آن؛ احکام ثابت معیار اعتباربخشی به سایر قوانین شهری، تصدیق و حکم درباره هر امری از شهر اسلامی در ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی
۲	اقتصادی	خدامحوری در امور اقتصادی - قصد قرب الهی - پرداخت وجوه شرعی؛ رعایت حلال و حرام؛ پرهیز از اسراف و تبذیر و تضييع؛ عدالت؛ نوع دوستی؛ احسان؛ ارث؛ قوانین مالکیت در اسلام؛ تقوی؛ ممنوعیت قانونی ذخیره‌کردن پول و تحریم بهره و رباخواری تعاون و همکاری
۳	مدیریت شهری	تفکر در نظم و پیچیدگی آفرینش الهی و کشف قواعد آن؛ اعتدال؛ پرهیز از افراط و تفریط و رعایت حد وسط؛ احترام به حقوق سایر مخلوقات و نسل‌های آتی؛ نگرش خداوندی به طبیعت، حفاظت از طبیعت، پرهیز از اسراف و اتلاف و تضييع منابع طبیعی
۴	منظر شهری	کرامت انسانی؛ حفاظت جان و مال به‌عنوان امانت الهی؛ احترام؛ آرامش و طمأنینه؛ تناسب و هماهنگی؛ پرهیز از اسراف؛ احترام و تواضع؛ اعتدال؛ پرهیز از تجمل‌گرایی. پرهیز از تمثال‌گری در شهر و فضاهای شهری؛ مرکزیت مکان‌های عبادی
۵	اجتماعی و فرهنگی	انجام تکالیف دینی؛ سنجش تمامی امورات اجتماعی و فرهنگی با احکام الهی؛ انسان موجودی مدنی بالطبع؛ حفظ وحدت امت اسلامی؛ مصلحت مسلمین
۶	زیست محیطی	هر نظامی در خلقت زیستمحیطی ناظمی دارد؛ تفکر در نظم و پیچیدگی آفرینش الهی و کشف قواعد آن؛ اعتدال؛ پرهیز از افراط و تفریط و رعایت حد وسط؛ احترام به حقوق سایر مخلوقات و نسل‌های آتی؛ نگرش خداوندی به طبیعت، حفاظت از طبیعت

شهرسازی اسلامی

شهرسازی اسلامی به معنای طراحی و سازماندهی فضاهای شهری بر اساس اصول و ارزش‌های اسلامی است. این مفهوم شامل توجه به جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که شهرسازی اسلامی باید بر اساس الگوهای سنتی و محلی هر منطقه شکل بگیرد تا هویت فرهنگی و اجتماعی آن حفظ شود (Rashid, 2018). این رویکرد می‌تواند به ایجاد فضاهایی منجر شود که همزمان با نیازهای مدرن جامعه هماهنگ هستند و از ارزش‌های سنتی نیز پاسداری می‌کنند.

نمودار ۱ عناصر تشکیل دهنده شهرهای پس از اسلام

فضاهای عمومی

فضاهای عمومی به مکان‌هایی اطلاق می‌شود که در آن‌ها تعاملات اجتماعی و فرهنگی اتفاق می‌افتد. این فضاها شامل پارک‌ها، میدان‌ها، بازارها و دیگر نقاط تجمع عمومی هستند. طراحی این فضاها باید به گونه‌ای باشد که امکان تعاملات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را فراهم کند (Khan, 2020). همچنین، فضاهای عمومی باید به نیازهای مختلف جامعه پاسخ دهند و شامل امکاناتی برای افراد با توانایی‌های مختلف باشند.

هویت فرهنگی

هویت فرهنگی به مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و ارزش‌ها اطلاق می‌شود که یک جامعه را متمایز می‌کند. در طراحی فضاهای عمومی، حفظ و تقویت هویت فرهنگی جامعه بسیار مهم است. این هویت می‌تواند از طریق طراحی معماری، انتخاب مصالح، و ایجاد فضاهای معنوی و اجتماعی به نمایش گذاشته شود (Seymour, 2019). به عنوان مثال، استفاده از نمادهای فرهنگی و تاریخی در طراحی فضاهای عمومی می‌تواند به تقویت حس تعلق و هویت اجتماعی کمک کند.

اصول طراحی

الگوهای شهرسازی اسلامی بر اساس اصول خاصی طراحی می‌شوند که شامل موارد زیر است:

توجه به هویت فرهنگی: طراحی فضاهای عمومی باید با هویت فرهنگی و تاریخی منطقه هماهنگ باشد. این هماهنگی می‌تواند شامل استفاده از مصالح محلی، الگوهای معماری سنتی و نمادهای فرهنگی باشد (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۶).

تعاملات اجتماعی: فضاهای عمومی باید فضایی برای تعاملات اجتماعی فراهم کنند. این فضاها باید به گونه‌ای طراحی شوند که افراد از اقشار مختلف جامعه بتوانند در آن‌ها حضور داشته باشند و با یکدیگر تعامل کنند (حسینی، ۱۴۰۰: ۳).

پایداری و احترام به محیط زیست: طراحی فضاهای عمومی باید به گونه‌ای باشد که از منابع طبیعی به طور پایدار استفاده کند و تأثیرات منفی بر محیط زیست را کاهش دهد (یوسفی و همکاران، ۱۴۰۱: ۶).

طراحی فضاهای عمومی

طراحی فضاهای عمومی به عنوان یکی از جنبه‌های کلیدی شهرسازی، نقش مهمی در کیفیت زندگی شهری و تعاملات اجتماعی ایفا می‌کند. فضاهای عمومی شامل پارک‌ها، میدان‌ها، خیابان‌ها و سایر نقاطی هستند که امکان استفاده عمومی را فراهم می‌آورند. این فضاها نه تنها به عنوان مکان‌هایی برای تفریح و استراحت عمل می‌کنند، بلکه به عنوان بسترهایی برای تعاملات اجتماعی و فرهنگی نیز اهمیت دارند.

جدول ۳ معیارهای فضاهای عمومی شهری (نگارندگان ۱۴۰۳)

سال	نظریه پرداز	معیارها
۱۹۸۹	ساور ورت	ساختار، خوانایی، فرم، حس مکان، هویت، دید و منظر، مقیاس انسانی (پیاده)
۱۹۹۷	پانمر و کارمونا	کاربری زمین، جریان حرکت پیاده، الگوهای رفتاری، جریان حرکت سواره، نفوذپذیری، ادراک همگانی، ارزیابی‌های کیفی، تداعی میانی، خوانایی، منظرعینی، فرم مصنوع

سال	نظریه پرداز	معیارها
۱۹۸۵	یان بنملی	نفوذپذیری، تنوع، انعطاف پذیری، نفوذپذیری، تنوع (فرم)، هوانایی، انعطاف پذیری، سازگاری بصری، غنا، امکان شخصی سازی، کارایی از نظر مصرف انرژی.
۱۹۸۳	ویولچ	قرائت پذیری محیط، آزادی انتخاب، فرم های شهری متباین، امکان زندگی اجتماعی، به گوش رسیدن آوای گذشته، توجه به پیوندهای بومی منطقه ای.
۱۹۸۵	کوبین لینچ	سازگاری، دسترسی، کنترل و نظارت، کارایی، عدالت، سرزندگی اجتماعی، معنی، سرزندگی (بیولوژیک).
۱۹۶۱	جین جیکوبز	نظم فعالیت ها بر نظم بصری، کاربری مختلط، نفوذپذیری، امکان نظارت و مراقبت، تنوع و غنای فعالیت ها، توجه به خیابان، امکان اختلاط اجتماعی، غنای فعالیت ها، انعطاف پذیری

اهمیت طراحی فضاهای عمومی

طراحی مناسب فضاهای عمومی می تواند تأثیرات مثبت زیادی بر روی جامعه داشته باشد. این فضاها می توانند به تقویت هویت محلی، افزایش امنیت اجتماعی و بهبود سلامت روانی شهروندان کمک کنند. پژوهش ها نشان می دهند که فضاهای عمومی با کیفیت، احساس تعلق به جامعه را در افراد تقویت می کنند و به ایجاد روابط اجتماعی سالم کمک می نمایند (حسینی، ۱۴۰۰: ۸).

اصول طراحی فضاهای عمومی

۱- دسترسی و قابلیت استفاده

یکی از اصول کلیدی در طراحی فضاهای عمومی، دسترسی پذیری است. فضاها باید به گونه ای طراحی شوند که تمامی اقشار جامعه، از جمله افراد با نیازهای خاص، بتوانند به راحتی از آن ها استفاده کنند. این شامل ایجاد مسیرهای پیاده روی، دوچرخه سواری و حمل و نقل عمومی مناسب است (مهدی زاده، ۱۳۹۹: ۷).

۲- تنوع و انعطاف پذیری

فضاهای عمومی باید تنوعی از فعالیت ها و امکانات را ارائه دهند تا نیازهای مختلف کاربران را برآورده کنند. این تنوع می تواند شامل فضاهای سبز، مناطق بازی، مکان های تجمع و رویدادهای فرهنگی باشد. همچنین، فضاها باید قابلیت انعطاف پذیری داشته باشند تا بتوانند در طول زمان به نیازهای متغیر جامعه پاسخ دهند (یوسفی و همکاران، ۱۴۰۱: ۶).

۳- ارتباط با طبیعت

ادغام عناصر طبیعی در طراحی فضاهای عمومی می تواند به بهبود کیفیت فضا کمک کند. فضاهای سبز، درختان و آب نماها می توانند به افزایش زیبایی و آرامش در فضاهای عمومی کمک کنند و تأثیرات مثبت بر سلامت روانی شهروندان داشته باشند (Rashid, 2018).

راهکارهای بهبود طراحی فضاهای عمومی

۱- ارتقاء مشارکت اجتماعی

یکی از پیشنهادات مهم برای بهبود طراحی فضاهای عمومی، ارتقاء مشارکت اجتماعی در فرآیند طراحی و برنامه ریزی است. این مشارکت می تواند شامل نظرسنجی از ساکنان محلی، برگزاری کارگاه های آموزشی و ایجاد گروه های مشاوره ای باشد. با توجه به نیازها و خواسته های واقعی جامعه، می توان فضاهایی طراحی کرد که واقعاً پاسخگوی نیازهای کاربران باشند و احساس تعلق به فضا را در افراد تقویت کنند.

۲- توجه به تنوع فرهنگی

با توجه به تنوع فرهنگی در جوامع مختلف، پیشنهاد می شود که در طراحی فضاهای عمومی به نیازها و ارزش های فرهنگی مختلف توجه شود. طراحی فضاهایی که قابلیت انعطاف پذیری برای برگزاری رویدادهای مختلف فرهنگی و اجتماعی را دارند، می تواند به ارتقاء تعاملات اجتماعی و تقویت هویت محلی کمک کند. این امر می تواند شامل ایجاد فضاهایی برای نمایش هنرهای محلی، برگزاری جشنواره ها و فعالیت های اجتماعی باشد.

۳- استفاده از فناوری های نوین

استفاده از فناوری‌های نوین در طراحی و مدیریت فضاهای عمومی، می‌تواند به بهبود کیفیت و کارایی این فضاها کمک کند. به‌کارگیری سیستم‌های هوشمند برای نظارت بر استفاده از فضاها، ارائه اطلاعات به کاربران و بهینه‌سازی منابع می‌تواند تجربه کاربری را بهبود بخشد. همچنین، ایجاد اپلیکیشن‌های موبایل برای راهنمایی کاربران در استفاده از فضاهای عمومی و اطلاع‌رسانی درباره رویدادها و فعالیت‌ها می‌تواند مفید باشد.

۴- تأکید بر پایداری زیست‌محیطی

در نهایت، طراحی فضاهای عمومی باید با تأکید بر پایداری زیست‌محیطی انجام شود. استفاده از مصالح محلی، طراحی فضاهای سبز و ایجاد سیستم‌های آب‌نما و جمع‌آوری آب باران می‌تواند به کاهش اثرات منفی بر محیط زیست کمک کند. همچنین، ایجاد فضاهایی که به حفظ تنوع زیستی و افزایش کیفیت هوا کمک کنند، می‌تواند به بهبود سلامت عمومی و رفاه شهروندان منجر شود. این پیشنهادات می‌توانند به عنوان راهکارهایی عملی برای بهبود طراحی فضاهای عمومی در شهرهای ایرانی و دیگر جوامع مورد استفاده قرار گیرند. با توجه به اهمیت این فضاها در ارتقاء کیفیت زندگی شهری، توجه به این نکات می‌تواند به ایجاد فضاهای عمومی کارآمد و پایدار منجر شود.

نمونه‌های موفق طراحی فضاهای عمومی بر اساس الگوهای اسلامی

در کشورهای اسلامی، نمونه‌های موفق از طراحی فضاهای عمومی بر اساس الگوهای اسلامی وجود دارد. به عنوان مثال، میدان‌های تاریخی در شهرهای ایرانی مانند اصفهان و شیراز، نمونه‌هایی از فضاهای عمومی هستند که با تأکید بر تعاملات اجتماعی و هویت فرهنگی طراحی شده‌اند (خانی، ۱۴۰۰: ۵). این فضاها به عنوان نقاط تجمع اجتماعی و فرهنگی عمل می‌کنند و به تقویت پیوندهای اجتماعی کمک می‌کنند.

اصول شهرسازی اسلامی

برخی از اصول کلیدی شهرسازی اسلامی شامل موارد زیر است:

همه‌پندگی با محیط: طراحی فضاها باید با ویژگی‌های طبیعی و فرهنگی منطقه همه‌پند باشد. این همه‌پندگی می‌تواند به حفظ منابع طبیعی و کاهش تأثیرات منفی زیست‌محیطی کمک کند (Bahrani, 2020).

تعاملات اجتماعی: فضاهای عمومی باید فرصتی برای تعاملات اجتماعی فراهم کنند. این تعاملات می‌توانند به تقویت روابط اجتماعی و ایجاد حس جامعه‌پذیری کمک کنند (Elshater, 2022).

پایداری: استفاده از منابع طبیعی به طور پایدار و احترام به محیط زیست از اصول اساسی است. در این راستا، طراحی فضاهای عمومی باید به گونه‌ای باشد که از منابع طبیعی بهینه استفاده کند و تأثیرات منفی بر محیط زیست را کاهش دهد (Mohammad Zain, 2023).

راهکارهای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی

تحلیل و پژوهش در زمینه تاریخ و فرهنگ محلی

برای طراحی فضاهای عمومی مطابق با الگوهای شهرسازی اسلامی، لازم است که تاریخ و فرهنگ محلی به دقت مورد بررسی قرار گیرد. این تحلیل‌ها می‌توانند به شناسایی ویژگی‌های خاص هر منطقه کمک کنند و طراحی را با اصول و ارزش‌های فرهنگی محلی همسو نمایند. به عنوان مثال، پژوهش‌های انجام شده توسط سهراب نیک‌فر (1398) در زمینه تأثیر فرهنگ محلی بر طراحی شهری، نشان می‌دهد که شناخت عمیق از بستر فرهنگی می‌تواند به طراحی مؤثرتر فضاهای عمومی منجر شود.

استفاده از مصالح و فنون سنتی

استفاده از مصالح محلی و فنون سنتی در طراحی فضاهای عمومی به حفظ هویت فرهنگی و کاهش هزینه‌های ساخت و نگهداری کمک می‌کند. حسین حیدری (1400) در مقاله‌ای به بررسی تأثیر استفاده از معماری بومی بر هویت شهری پرداخته و تأکید می‌کند که استفاده از مصالح سنتی می‌تواند به ایجاد فضایی منسجم و همه‌پند با محیط زیست کمک کند.

ایجاد فضاهای چندمنظوره

طراحی فضاهای عمومی باید به گونه‌ای باشد که قابلیت استفاده چندمنظوره را داشته باشد. این فضاها می‌توانند به عنوان مکان‌هایی برای برگزاری رویدادهای اجتماعی، فرهنگی و مذهبی عمل کنند.

توجه به اصول طراحی پایدار

به کارگیری اصول طراحی پایدار در فضاهای عمومی می‌تواند به حفظ محیط زیست و ارتقاء کیفیت زندگی شهری کمک کند. استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر و طراحی فضاهای سبز از جمله راهکارهای مؤثر در این زمینه هستند.

مشارکت جامعه در فرآیند طراحی

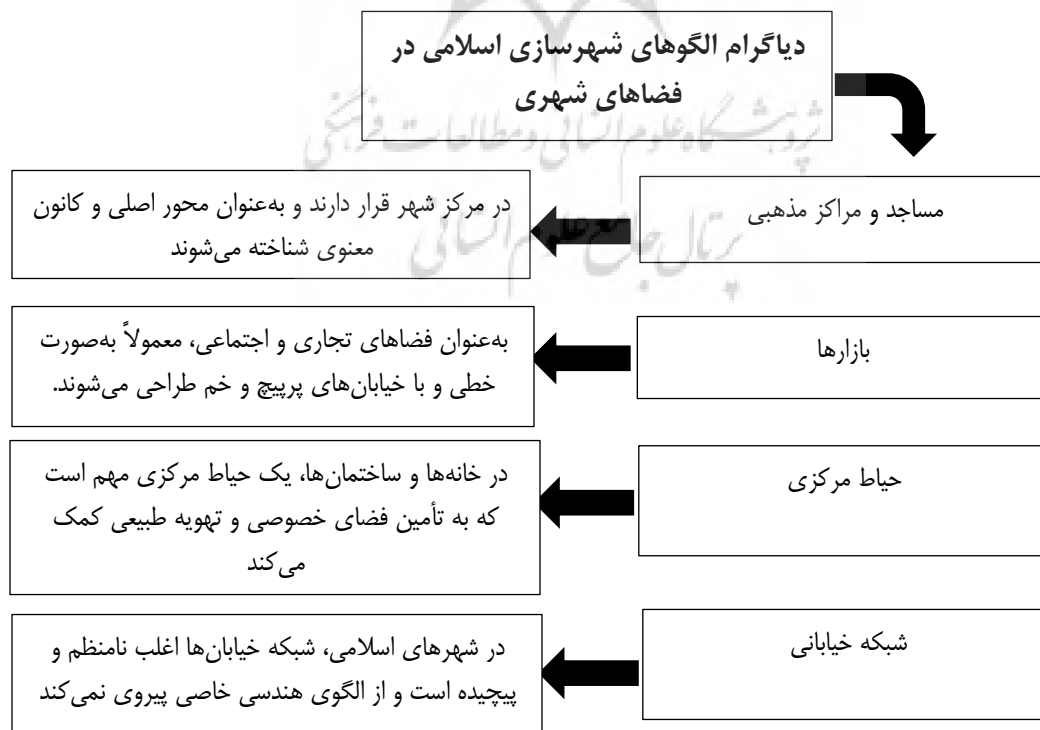
تشویق به مشارکت فعال ساکنان محلی در فرآیند طراحی فضاهای عمومی می‌تواند به بهبود کیفیت طراحی و افزایش احساس تعلق به فضا کمک کند. زهرا حسینی در پژوهشی نشان می‌دهد که برگزاری جلسات مشاوره و کارگاه‌های آموزشی می‌تواند به جمع‌آوری نظرات و ایده‌های مردم کمک کند و در نهایت منجر به طراحی فضایی متناسب با نیازهای واقعی جامعه گردد.

توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی

ایجاد و توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی مناسب، می‌تواند به افزایش دسترسی به فضاهای عمومی کمک کند. طراحی مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری امن و راحت، به همراه ایستگاه‌های حمل‌ونقل عمومی، می‌تواند موجب افزایش استفاده از این فضاها و ارتقاء کیفیت زندگی شهری گردد. فرزین شریفی در تحقیق خود به بررسی تأثیر حمل‌ونقل عمومی بر دسترسی به فضاهای عمومی پرداخته است.

چالش‌ها و فرصت‌ها

تحقیقات نشان می‌دهند که چالش‌هایی مانند عدم توجه به نیازهای واقعی جامعه و فقدان هویت فرهنگی در طراحی فضاهای عمومی وجود دارد (Khan, 2021). به عنوان مثال، بسیاری از فضاهای عمومی در شهرهای مدرن به دلیل عدم توجه به نیازهای محلی و فرهنگی، نتوانسته‌اند به عنوان نقاط تجمع اجتماعی عمل کنند. اما با بهره‌گیری از الگوهای شهرسازی اسلامی، می‌توان به فرصت‌های جدیدی برای طراحی فضاهای عمومی پایدار و معنادار دست یافت. این الگوها می‌توانند به ایجاد فضاهایی کمک کنند که نه تنها زیبا و کارآمد باشند بلکه به تقویت روابط اجتماعی و هویت فرهنگی نیز کمک کنند. طراحی فضاهای عمومی با چالش‌های متعددی روبرو است. یکی از این چالش‌ها، کمبود منابع مالی و سرمایه‌گذاری مناسب برای توسعه و نگهداری این فضاها است. همچنین، عدم توجه به نیازهای واقعی جامعه و فقدان مشاوره با ساکنان محلی می‌تواند به طراحی ناکارآمد منجر شود. با این حال، فرصت‌هایی نیز وجود دارد. استفاده از فناوری‌های نوین و رویکردهای مشارکتی می‌تواند به بهبود کیفیت طراحی فضاهای عمومی کمک کند (Khan, 2020).

نمودار ۲: دیاگرام الگوهای شهرسازی اسلامی در فضاهای شهری (نگارندگان، ۱۴۰۳)

محدوده مورد مطالعه

الیگودرز مرکز شهرستان الیگودرز و در شرق استان لرستان و با جمعیت ۹۰,۷۹۹ در سال ۱۳۹۵ بعد از خرم‌آباد، بروجرد و دورود و کوه‌دشت پنجمین شهر پرجمعیت لرستان است. شهر الیگودرز در دامنه کوهستانی و با آب و هوایی سرد در زمستان و مطلوب و معتدل در بهار و تابستان شرق استان لرستان است؛ همچنین، از شهرهای مرتفع و مناطق سردسیر ایران است. دیرینگی آن به بیش از ۷۰۰ سال می‌رسد. شهر الیگودرز دومین شهر فرمانداری ویژه استان لرستان است. این شهر به دلیل موقعیت جغرافیایی یکی از شاه‌راه‌های جاده ای استان لرستان است. الیگودرز بخاطر داشتن مراکز درمانی، مراکز آموزش عالی و امکانات شهری مناسب در استان لرستان از اهمیت زیادی برخوردار است الیگودرز در گذشته از چهار محله ورزندان، مجیان، ده تیرانی و ده محمدرضا تشکیل شده بود هرچند که توسعه اخیر شهر این مرز بندی را نامحسوس کرده است. این شهر از سال ۱۳۵۹ دارای نماینده در مجلس شورای ملی می‌باشد. محدوده مورد مطالعه در این پژوهش شامل پیاده رو های میدان امام ره، محله ده محمدرضا در محله ساحلی الیگودرز و در خیابان ساحلی جنوبی، خیابان طالقانی جنوبی واقع شده است را بررسی می‌کند.

تصویر ۱: محدوده مورد مطالعه پژوهش

تحلیل یافته ها

با توجه به موضوع پژوهش و تحلیل پرسشنامه باشندگان از جمله یافته های توصیفی مورد بررسی در تحقیق حاضر میتوان به سن، جنس، وضعیت اشتغال، سطح تحصیلات و محل زندگی جامعه نمونه اشاره نمود که در جداول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول 4 یافته های توصیفی پرسش شوندگان، منبع: یافته های پژوهش (۱۴۰۳)

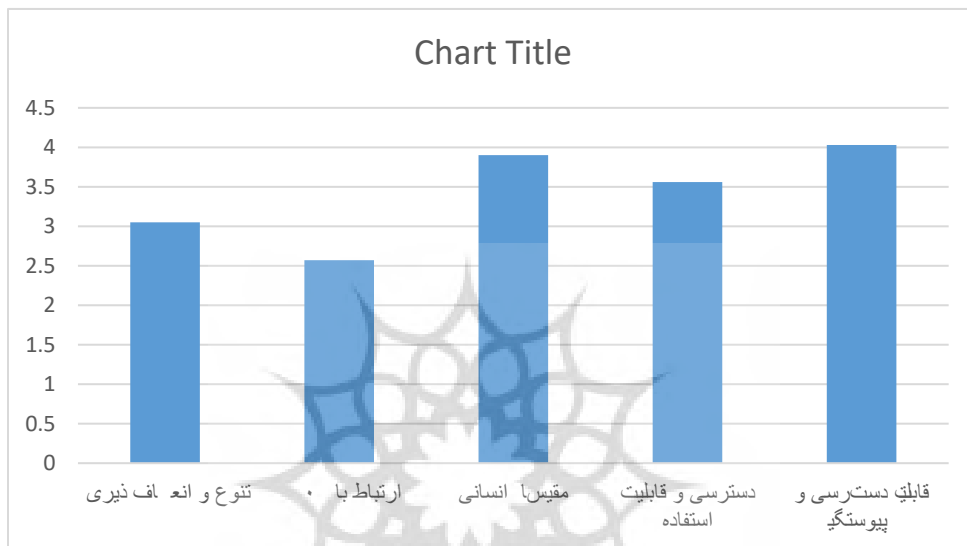
سن	
۲۰-۱۵	۲۹٪
۴۰-۲۱	۴۱٪
۶۰-۴۱	۱۳٪
> ۶۰	۱۷٪
جنس	
مرد	۶۰٪
زن	۴۰٪
شغل	
دولتی	۲۶٪
آزاد	۲۳٪
بیکار	۳۰٪
دانشجو	۲۱٪
تحصیلات	
دیپلم	۲۰٪
کاردانی	۱۸٫۵٪
کارشناسی	۴۴٫۵٪
کارشناسی ارشد	۷٪
دکتری	۱۰٪
محل زندگی	
محله ده محمد رضا	۳۱٪
محله دیگر	۶۹٪

میانگین شاخص های بررسی شده در این پژوهش در جدول شماره ۲ آورده شده است و در این میان شاخص قابلیت دسترسی و پیوستگی با میانگین ۴٫۰۳ از ۵ با بیشترین میزان و شاخص ارتباط با طبیعت با مقدار ۲٫۵۷ از ۵ کمترین میزان را داشته اند.

جدول 5 میانگین شاخص ها، منبع: یافته های پژوهش

شاخصها	میانگین
دسترسی و قابلیت استفاده	۳٫۵۶
تنوع و انعطاف پذیری	۳٫۰۵
ارتباط با طبیعت	۲٫۵۷

شاخصها	میانگین
مقیاس انسانی	۳,۹۰
ایجاد فضاهای چندمنظوره	۳,۳۱
قابلیت دسترسی و پیوستگی	۴,۰۳
نظم و هماهنگی	۳,۹۲

نمودار ۳ میانگین شاخص‌ها

ساختار پرسشنامه

جهت تحلیل داده‌های پژوهش ۲۹۰ نفر جامعه آماری پژوهش را شامل شده‌اند، و پرسشنامه‌ای طراحی شده شامل سوالات کمی و کیفی. به شرح متغیرهای:

سن: متغیر کمی، مقیاس اندازه‌گیری: پیوسته

جنسیت: متغیر کیفی (دسته‌ای)، مقیاس اندازه‌گیری: اسمی

تحصیلات: متغیر کیفی (دسته‌ای)، مقیاس اندازه‌گیری: اسمی

آگاهی از اصول شهرسازی اسلامی: متغیر کیفی (دسته‌ای)، مقیاس اندازه‌گیری: اسمی

رضایت از فضاهای عمومی: متغیر کمی، مقیاس اندازه‌گیری: پیوسته

تأثیرات طراحی بر کیفیت زندگی: متغیر کمی، مقیاس اندازه‌گیری: پیوسته

استفاده از اصول اسلامی در فضاهای عمومی: متغیر کیفی (دسته‌ای)، مقیاس اندازه‌گیری: اسمی

میانگین رضایت از فضاهای عمومی شهری در پاسخ‌دهندگان ۳,۵ از ۵ است. با توجه به تحلیل داده‌های SPSS طبق موضوع "الگوهای شهرسازی

اسلامی در طراحی فضاهای عمومی شهری" و داده‌های مربوط به ۲۹۰ نفر، موارد ذیل استخراج گردید.

میانگین رضایت از فضاهای عمومی و میانگین تأثیرات طراحی بر کیفیت زندگی در فضاهای عمومی شهرستان الیگودرز طبق داده‌های حاصل از پرسشنامه

ها به شرح ذیل است.

میانگین رضایت از فضاهای عمومی:

میانگین: ۴,۱

انحراف معیار: ۰,۸

میانگین تأثیرات طراحی بر کیفیت زندگی:

میانگین: ۳,۹

انحراف معیار: ۰,۷

آزمون کای-دو

با توجه به آزمون کای-دو در مورد اینکه آیا جنسیت تأثیرگذار بر آگاهی از اصول شهرسازی اسلامی است.

ارزش	۴,۷۵
درجات آزادی	۱
اهمیت	0.03

چون مقدار p کمتر از ۰,۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که بین جنسیت و آگاهی از اصول شهرسازی اسلامی ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

تحلیل همبستگی پیرسون

جهت بررسی ارتباط بین رضایت از فضاهای عمومی و تأثیرات طراحی بر کیفیت زندگی، از همبستگی پیرسون استفاده شد.

ضریب همبستگی بین رضایت از فضاهای عمومی و تأثیر طراحی بر کیفیت زندگی	۰,۶۵
مقدار معنی‌داری	۰,۰۰۱

همبستگی مثبت و معنادار ۰,۶۵ نشان می‌دهد که بین رضایت از فضاهای عمومی و تأثیرات طراحی بر کیفیت زندگی ارتباط مثبت و قوی وجود دارد.

آزمون t-مستقل یا ANOVA

با توجه به تحلیل نتایج و بحث رضایت افراد در گروه‌های مختلف تحصیلی (مثلاً لیسانس، فوق‌لیسانس، دکتری)، آزمون ANOVA به شرح ذیل می‌باشد.

منبع تغییرات (Source)	مجموع مربعات (SS)	درجه آزادی (df)	میانگین مربعات (MS)	آماره F	مقدار معنی‌داری (Sig.)
بین گروه‌ها (Between Groups)	15.6	2	7.8	5.2	0.01
درون گروه‌ها (Within Groups)	40.3	287	0.14	-	-
کل (Total)	55.9	289	-	-	-

از آنجا که مقدار p (0.01) کمتر از ۰,۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که رضایت افراد از فضاهای عمومی در گروه‌های مختلف تحصیلی تفاوت معناداری دارد.

نتیجه‌گیری

تحلیل مفاهیم نظری و ادبیات پژوهش در زمینه شهرسازی اسلامی و طراحی فضاهای عمومی نشان می‌دهد که این رویکرد می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهری و ارتقای احساس تعلق اجتماعی کمک کند. با توجه به چالش‌های موجود، نیاز به پژوهش‌های بیشتر در این زمینه احساس می‌شود. این پژوهش‌ها می‌توانند به شناسایی و تحلیل الگوهای موفق در طراحی فضاهای عمومی بر اساس اصول اسلامی کمک کنند و راهکارهای عملی برای بهبود کیفیت فضاهای عمومی ارائه دهند.

در این مقاله به بررسی الگوهای شهرسازی اسلامی و تأثیر آن‌ها بر طراحی فضاهای عمومی پرداخته شد. نتایج نشان می‌دهند که اصول شهرسازی اسلامی نه تنها به نیازهای مادی شهروندان توجه دارند، بلکه ابعاد معنوی و اجتماعی را نیز در نظر می‌گیرند. طراحی فضاهای عمومی بر اساس این اصول می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی شهروندان کمک کند و فضایی را فراهم آورد که تعاملات اجتماعی و فرهنگی را تسهیل می‌کند. به طور خاص، فضاهای عمومی باید به گونه‌ای طراحی شوند که امکان برقراری ارتباطات اجتماعی را فراهم آورند و احساس تعلق به جامعه را در افراد تقویت کنند. طراحی فضاهای عمومی به عنوان یک عنصر کلیدی در شهرسازی، باید با توجه به نیازهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه انجام شود. با توجه به اهمیت این فضاها در ارتقای کیفیت زندگی شهری، توجه به اصول طراحی مناسب و در نظر گرفتن چالش‌ها و فرصت‌ها، می‌تواند به ایجاد فضاهای عمومی مؤثر و پایدار منجر شود.

در بررسی‌های صورت گرفته، و تحلیل نتایج پرسشنامه‌ها در فضاهای عمومی شهرستان مورد مطالعه مشخص شد که طراحی فضاهای عمومی در شهرهای اسلامی باید با توجه به هویت فرهنگی و تاریخی منطقه انجام شود. استفاده از مصالح محلی، الگوهای معماری سنتی و نمادهای فرهنگی می‌تواند به ایجاد فضایی منسجم و هماهنگ با هویت منطقه کمک کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که فضاهای عمومی موفق، فضایی هستند که به نیازهای اجتماعی و فرهنگی شهروندان پاسخ می‌دهند و در عین حال به تقویت پیوندهای اجتماعی کمک می‌کنند. این فضاها باید قابلیت انعطاف‌پذیری داشته باشند تا بتوانند در طول زمان به نیازهای متغیر جامعه پاسخ دهند.

چالش‌های موجود در طراحی فضاهای عمومی نیز باید مورد توجه قرار گیرند. بسیاری از فضاهای عمومی در شهرهای ایرانی به دلیل عدم توجه به اصول طراحی اسلامی و نیازهای اجتماعی، با مشکلاتی مانند کمبود امکانات، عدم امنیت و عدم جذابیت مواجه هستند. این چالش‌ها می‌توانند مانع از استفاده بهینه از فضاهای عمومی شوند و به کاهش کیفیت زندگی شهری منجر شوند. بنابراین، نیاز به پژوهش‌های بیشتر و ایجاد راهکارهای عملی برای بهبود کیفیت فضاهای عمومی احساس می‌شود.

در نهایت، می‌توان گفت که طراحی فضاهای عمومی بر اساس اصول شهرسازی اسلامی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهری و ارتقای احساس تعلق اجتماعی کمک کند. با توجه به اهمیت فضاهای عمومی در شکل‌دهی به هویت شهری و تقویت پیوندهای اجتماعی، توجه به اصول اسلامی در طراحی این فضاها ضروری است. این رویکرد می‌تواند به ایجاد فضایی پایدار و متناسب با نیازهای فرهنگی و اجتماعی شهروندان منجر شود و در نهایت به توسعه پایدار شهری کمک کند.

پیشنهادهای

پس از تحلیل نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها در این مقاله پیشنهادات برای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی در طراحی فضاهای عمومی شهری به شرح زیر می‌باشد.

۱- تحلیل و پژوهش در زمینه تاریخ و فرهنگ محلی

برای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی، ضروری است که پژوهش‌های عمیقی در زمینه تاریخ، فرهنگ و هویت محلی انجام شود. این تحلیل‌ها می‌توانند به شناسایی ویژگی‌های خاص هر منطقه کمک کنند و طراحی فضاهای عمومی را با اصول و ارزش‌های فرهنگی محلی همسو نمایند.

۲- استفاده از مصالح و فنون سنتی

پیشنهاد می‌شود در طراحی فضاهای عمومی، از مصالح محلی و فنون سنتی استفاده شود. این اقدام نه تنها به حفظ هویت فرهنگی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به کاهش هزینه‌های ساخت و نگهداری نیز منجر شود. استفاده از معماری بومی و تکنیک‌های سنتی می‌تواند به ایجاد فضایی منسجم و هماهنگ با محیط زیست کمک کند.

۳- ایجاد فضاهای چندمنظوره

طراحی فضاهای عمومی باید به گونه‌ای باشد که قابلیت استفاده چندمنظوره را داشته باشد. این فضاها می‌توانند به عنوان مکان‌هایی برای برگزاری رویدادهای اجتماعی، فرهنگی و مذهبی عمل کنند. ایجاد فضاهایی که امکان تجمعات اجتماعی، فعالیت‌های هنری و مراسم مذهبی را فراهم آورند، می‌تواند به تقویت هویت اسلامی و اجتماعی جامعه کمک کند.

۴- توجه به اصول طراحی پایدار

به کارگیری اصول طراحی پایدار در فضاهای عمومی می‌تواند به حفظ محیط زیست و ارتقاء کیفیت زندگی شهری کمک کند. استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر، طراحی فضاهای سبز و تأمین آب مورد نیاز از طریق سیستم‌های جمع‌آوری آب باران، از جمله راهکارهای مؤثر در این زمینه هستند.

۵- مشارکت جامعه در فرآیند طراحی

تشویق به مشارکت فعال ساکنان محلی در فرآیند طراحی فضاهای عمومی می‌تواند به بهبود کیفیت طراحی و افزایش احساس تعلق به فضا کمک کند. برگزاری جلسات مشاوره و کارگاه‌های آموزشی می‌تواند به جمع‌آوری نظرات و ایده‌های مردم کمک کند و در نهایت منجر به طراحی فضایی متناسب با نیازهای واقعی جامعه گردد.

۶- توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی

ایجاد و توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی مناسب، می‌تواند به افزایش دسترسی به فضاهای عمومی کمک کند. طراحی مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری امن و راحت، به همراه ایستگاه‌های حمل‌ونقل عمومی، می‌تواند موجب افزایش استفاده از این فضاها و ارتقاء کیفیت زندگی شهری گردد. این پیشنهادات می‌توانند به عنوان راهکارهایی عملی برای دستیابی به الگوهای شهرسازی اسلامی در طراحی فضاهای عمومی شهری مورد استفاده قرار گیرند و به ارتقاء کیفیت زندگی شهری و تقویت هویت فرهنگی کمک کنند.

فهرست منابع

- ۱- ابراهیمی، حسین، بذرافشان، مرتضی، بحرانی فرد، محمود، احسانیان، محمد (۱۴۰۰) اندیشه‌های شهرسازی با تأکید بر رویکردهای اسلامی. کنفرانس ملی معماری، عمران، شهرسازی و افق‌های هنر اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب، تبریز.
- ۲- بلالی اسکویی، آریتا، کی‌نژاد، محمدعلی، زکی پور، نجمه (۱۳۹۹) تبیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های شهر امن با رویکرد اسلامی. پژوهش‌های معماری اسلامی، ۱۸(۱)، ۱۲۵-۱۵۲.
- ۳- نظری قنبری، سارا، مرادی، سعید (۱۳۹۵) اندیشه‌های اسلام و شهرسازی معماری و شهرسازی ایران - اسلامی، توسعه پایدار، شهرسازی نوین. اولین کنفرانس ملی رویکردهای معماری و شهرسازی پیش رو، کرمانشاه.
- ۴- پورجعفری، محمدرضا، یگانه، منصور، فراهانی، مریم (۱۳۹۵) رویکردی تحلیلی بر تأثیر اندیشه‌ها در معماری و شهرسازی تحلیل تطبیقی اندیشه‌های فلسفی و حکمی. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۷، ۱۷۳-۱۸۳.
- ۵- سعید نیا، مهندس احمد (۱۳۹۴) شهرسازی اندیشه‌های خام شهرسازی. هنرهای زیبا.
- ۶- بیات، بهرام (۱۳۹۳) رویکرد اسلامی به شهر؛ ویژگی‌های شهر اسلامی. فصلنامه علمی نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، ۱۵(۲)، ۷۵-۹۴.
- ۷- اوستروفسکی، واتسلاف (۱۳۸۱) شهرسازی معاصر از نخستین سرچشمه‌ها تا منشور آتن (لادن اعتضادی، مترجم). (نشر دانشگاهی).
- ۸- شوای، فرانسواز (۱۳۸۵) شهرسازی تخیلات و واقعیات (سید محسن حبیبی، مترجم). (دانشگاه تهران).
- ۹- مانیاگو لامپونینی، ویتوریو (۱۳۹۱) معماری و شهرسازی در قرن بیستم. (لادن اعتضادی، مترجم). (دانشگاه شهید بهشتی).
- ۱۰- فکوهی، ناصر (۱۳۹۳) انسان‌شناسی شهری. مجله.
- ۱۱- خانی، محمد (۱۴۰۰) بررسی تأثیر فضاهای عمومی بر هویت اجتماعی در شهرهای اسلامی. فصلنامه شهرسازی اسلامی، ۲۲(۴)، ۴۵-۶۰.
- ۱۲- حسینی، سعید (۱۴۰۰) طراحی فضاهای عمومی بر اساس اصول شهرسازی اسلامی. مجله معماری و شهرسازی، ۳۴(۱)، ۱۲-۲۸.
- ۱۳- مهدی‌زاده، علی (۱۳۹۹) الگوهای شهرسازی اسلامی و تأثیر آن‌ها بر طراحی فضاهای عمومی. پژوهش‌های جغرافیایی، ۴۵(۳)، ۱۰۲-۱۱۸.
- ۱۴- یوسفی، رضا، & همکاران (۱۴۰۱) چالش‌ها و فرصت‌های طراحی فضاهای عمومی در شهرهای ایرانی. مجله برنامه‌ریزی شهری، ۶(۲)، ۸۸-۱۰۴.
- ۱۵- نیک‌فر، سید (۱۳۹۸) تأثیر فرهنگ محلی بر طراحی شهری. نشریه شهرسازی اسلامی، ۷(۳)، ۷۵-۹۰.
- ۱۶- حیدری، حمید (۱۴۰۰) تأثیر استفاده از معماری بومی بر هویت شهری. فصلنامه معماری و شهرسازی، ۱۹(۲)، ۶۰-۷۷.
- ۱۷- گنجی، علی امان‌الله (۱۳۹۹) ایجاد فضاهای چندمنظوره و تأثیر آن بر هویت اسلامی. مجله مطالعات شهری، ۸(۲)، ۳۵-۵۰.
- ۱۸- رنجبر، محمد (۱۴۰۱) طراحی پایدار و کیفیت زندگی شهری. نشریه محیط زیست و توسعه پایدار، ۳(۱)، ۵۸-۷۳.
- ۱۹- حسینی، زهرا (۱۴۰۲) مشارکت جامعه در طراحی فضاهای عمومی. مجله علوم اجتماعی، ۹(۴)، ۴۵-۶۲.
- ۲۰- شریفی، فرشاد (۱۴۰۳) تأثیر حمل‌ونقل عمومی بر دسترسی به فضاهای عمومی. نشریه حمل‌ونقل و ترافیک، ۱۲(۱)، ۲۵-۴۰.
- 21-Bahrani, A. (2020). Islamic Urbanism: A Comprehensive Approach. Journal of Islamic Architecture.
- 22- Elshater, A. (2022). The Role of Public Spaces in Islamic Cities. Urban Studies.
- 23- Khan, S., & Ali, R. (2021). Sustainable Urban Design: Lessons from Islamic Principles. International Journal of Urban Planning.
- 24- Mohammad, A., & Zain, M. (2023). Cultural Identity in Urban Design: Islamic Perspectives. Journal of Cultural Heritage Management.
- 25-Seymour, E. (2019). Public Spaces and Social Interaction in Urban Environments. Journal of Sociology and
- 26-Bahrani, A. (2020). Islamic Urbanism: A Comprehensive Approach. Journal of Islamic Architecture.
- 27-Elshater, A. (2022). The Role of Public Spaces in Islamic Cities. Urban Studies.
- 28-Khan, S., & Ali, R. (2021). Sustainable Urban Design: Lessons from Islamic Principles. International Journal of Urban Planning.

29-Rashid, A. (2018). Principles of Islamic Urbanism. Journal of Islamic Studies.

